

Robert S o k o l o w s k i, *Obecność eucharystyczna. Studium z teologii fenomenologicznej*, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów 1995, stron 277.

Autor książki, ks. Robert S o k o l o w s k i, jest postacią mało znaną polskiemu czytelnikowi. Urodził się w roku 1934, w rodzinie polskiej, w New Britain. Jest profesorem filozofii w Katolickim Uniwersytecie Ameryki w Waszyngtonie i znanym na gruncie amerykańskim fenomenologiem. W latach 1989–1990 był przewodniczącym Amerykańskiego Towarzystwa Metafizycznego. Do chwili obecnej wydał 8 książek. Recenzenci zwrócili uwagę na następujące jego dzieła: *Husserlian Meditations* (1984), *The God of Faith and Reason* (1982), *Moral Action* (1985), a także *Pictures, Quotations and Distinctions* (1992).

Tytuł książki, a zwłaszcza jej podtytuł: „Studium z teologii fenomenologicznej”, zachęca do jej lektury. Autor zamierza osiągnąć dwa cele: omówić pewien rodzaj myśli teologicznej, która korzysta ze środków filozoficznych dostarczanych przez fenomenologię, by następnie zastosować je do rozwinięcia refleksji dotyczącej tajemnicy Eucharystii (s. 14). Punktem odniesienia jest dla niego z jednej strony fenomenologia E. H u s s e r l a, z drugiej zaś szeroko potraktowana teologia Eucharystii, odwołująca się najczęściej do neoscholastycznego kanonu problemów związanych z Eucharystią (jak choćby tytułowe zagadnienie obecności), refleksji biblijnej i liturgicznej. Autorem, do myśli którego Sokolowski sięga najczęściej i najchętniej, jest L. B o u y e r.

Książka składa się z 14 rozdziałów. Punkt wyjścia stanowi refleksja nad trzema postaciami teologii (r. 1). Tradycyjny podział teologii chrześcijańskiej na teologię pozytywną i spekulatywną należy, zdaniem Sokolowskiego, poszerzyć o „teologię odsłonięcia”, którą można też nazwać „teologią ukazania” „*Ta trzecia postać, którą będę nazywał teologią odsłonięcia, miałaby za zadanie opisanie, w jaki sposób wychodzą na światło dzienne treści nauczane przez Kościół i badane przez teologię spekulatywną.*

Ma ona badać, w jaki sposób te treści się przejawiają" (s. 20). Autor wyjaśnia, na czym polega odrębność jego koncepcji teologii od teologii spekulatywnej i czym różni się ona od psychologizmu. Następnie zostają ukazane perspektywy Eucharystii (r. 2). Zastrzeżenia budzi jednak brak formułowania jednoznacznych pojęć sakramentu i ofiary w związku z Eucharystią: „*Tomasz z Akwinu stwierdza, że Eucharystia jest zarówno sakramentem jak i ofiarą. Stanowi ona sakrament, gdyż jest naszym duchowym pożywieniem, natomiast ofiarę, gdyż jest ofiarowywana przez Kościół Bogu*" (s. 26). Sokolowski stara się ukazać dramatyzm i głębię celebracji eucharystycznej. Nie jest to jednak opis spójny: przechodzi od jednego zagadnienia do drugiego prawie niezauważenie, używając przy tym mało dziś zrozumiałej terminologii sakramentologicznej, związanej z neoscholastyką, nie bacząc na jej obciążenia mentalnością prawniczą, daleką od ducha współczesnej refleksji w tym względzie, posługującej się kategoriami personalistyczno-historiozbawczymi. Zamienne posługiwanie się nazwami Eucharystii wskazuje, że miejscami refleksja przyjmuje raczej formę szkicu, który należałoby rozwinąć i pogłębić. W zbliżony sposób autor analizuje identyczność przejawów Eucharystii (r. 3) przy założeniu jedyności ofiary Chrystusa (r. 4). Głębszy kontekst teologiczny Eucharystii zostaje ukazany w r. 5. Można tu jednak spotkać pewne budzące zastrzeżenia sformułowania, np.: „*Natomiast zgodnie z wiarą chrześcijańską Bóg może być wszystkim tym, co jest*". Na pierwszy rzut oka taka wypowiedź zdaje się być bliższa raczej szeroko pojętemu panteizmowi. Takie postawienie sprawy świadczy o przejęciu zbyt fizycznego, czaso-przestrzennego pojmowania sakramentu Eucharystii, charakterystycznego dla myśli tomistycznej, posługującej się filozofią arystotelesowską. Autor zagłębia się w problematykę na tyle, że podejmuje rozważania o bytach koniecznych i niekoniecznych (s. 58–65), ilustrując swoje refleksje przy pomocy diagramów. Uwagi „*dotyczące konieczności i przygodności, stanowią techniczne sformułowanie biblijnego rozumienia relacji między światem a Bogiem*" (s. 67). W rozdziale 6. autor podejmuje refleksję, która pozwala zrozumieć odkupienie jako czyn Boga i człowieka. Na uwagę zasługują też czasy i cytaty w modlitwach eucharystycznych (r. 7), a zwłaszcza czas Eucharystii (r. 8). Sokolowski nie cofa się przed podjęciem szerszego kontekstu Eucharystii, jaki stanowią choćby problem wyboru miejsca w świecie (r. 9) czy chrześcijańskiego rozumienia osoby (r. 10). Ostatnia część książki wyjaśnia metodę odsłonięcia, przedstawiając ją najpierw w oparciu o Pismo Święte (r. 11), a następnie porównanie chrześcijaństwa z religią naturalną (r. 12). Punktem kulminacyjnym książki Sokolowskiego jest r. 13, w którym syntetyzuje on wykład teologii odsłonięcia. Bada ona sposób pojawiania się rzeczy teologicznych. Zakończenie stanowi r. 14, podający refleksje końcowe oraz bibliografia.

Słowa uznania należą się zarówno Wydawnictwu Biblos za próbę przybliżenia polskiemu czytelnikowi mało znanej teologii amerykańskiej, jak i zespołowi 10 tłumaczy (są wśród nich ks. bp prof. J. Życiński i ks. prof. M. Heller), którzy sprawnie i solidarnie współpracowali ze sobą, czego wyrazem jest zachowanie ciągłości stosowanej terminologii i stylu.

Czytelnik, który sięgnie po książkę ks. Sokolowskiego, nie będzie miał raczej łatwego zadania. Przedstawione powyżej uwagi krytyczne nie podważają ogólnej

pozytywnej opinii o książce podejmującej próbę dialogu pomiędzy światem klasycznej teologii tomistycznej (w wersji neoscholastycznej) a fenomenologią. Rzeczą wskazaną byłaby, choćby w zarysie, aby czytelnik tej książki dysponował znajomością podstaw filozofii, teologii (zwłaszcza scholastycznej), a także biblistyki i liturgii. Autor książki taką bowiem podstawową wiedzę zakłada i na niej bazuje, prezentując swoją koncepcję „teologii odsłonięcia” w odniesieniu do Eucharystii. Czytelnik nie powinien więc zrażać się trudnościami związanymi w naturalny sposób z lekturą tej książki. Będzie miał bowiem okazję zapoznać się z odważną próbą refleksji na styku problematyki teologicznej i współczesnej filozofii.

Ks. Ignacy Bokwa